

บทที่ 4
ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปรัชญาการศึกษากับประชาธิปไตยนี้ ผู้วิจัยได้พยายามหลีกเลี่ยงการวิจัยเพียงแค่วิธีใดวิธีหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีทั้งแบบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณผสมกันซึ่งเป็นการผสมผสานกันทางเครื่องมือวิจัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม ดังตาราง คือ

ตาราง 4.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัย	ตัวแปร	
	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
1.การวิจัยเชิงคุณภาพ -การสังเกต -การสัมภาษณ์ -การสำรวจเอกสาร	1.ปรัชญาการศึกษา 2.สภาพแวดล้อม	การเรียนรู้ทางการเมือง แบบประชาธิปไตย
2.การวิจัยเชิงปริมาณ -แบบสอบถาม	-เพศ -อายุ -ศาสนา -ระดับการศึกษา -พื้นฐานทางครอบครัว	การเรียนรู้ทางการเมือง แบบประชาธิปไตย

ดังนั้นวิธีการวิจัยในงานนี้จึงเป็นการวิจัยใน 2 แนวทางเพื่อใช้สนับสนุนแนวความคิด และโดยเฉพาะงานวิจัยในเชิงปริมาณที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้นั้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อเพิ่มมาตรฐานและลดอคติ(bias)ของผู้วิจัยที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์ไปในตัว ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอจำแนกรายละเอียดการวิจัยออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (ภาคสนาม)

ตาราง 4.2 โครงสร้างการวิจัยเชิงคุณภาพ

รูปแบบการวิจัย	ตัวแปร	
	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม
การวิจัยเชิงคุณภาพ -การสังเกต -การสัมภาษณ์ -การสำรวจเอกสาร	1.ปรัชญาการศึกษา 2.สภาพแวดล้อม	การเรียนรู้ทางการเมือง แบบประชาธิปไตย

1.1) การวิจัยแบบสังเกต หมายถึงการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นอย่างเอาใจใส่และกำหนดไว้อย่างมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น¹ ในกรณีนี้ผู้วิจัยจะใช้สังเกตพฤติกรรมของเด็กในโรงเรียนทั้งสองโรงเรียน โดยใช้วิธีการคือ“การสังเกตแบบมีส่วนร่วม”(participatory observation) คือการขอเข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน และ“แบบไม่มีส่วนร่วม”(non-participatory observation) คือการกระทำตนเป็นบุคคลภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ แต่เนื่องจากว่าส่วนใหญ่ข้อมูลสามารถหาได้จากการสัมภาษณ์จากบรรดาครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดังนั้นการสังเกตที่สำคัญจึงจะเน้นที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็กเป็นหลัก โดยเฉพาะการประชุมในสภาของเด็ก ว่ามีส่วนต่อการเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยให้กับเด็กหรือไม่ ส่วนระยะเวลาการลงสำรวจในการวิจัยนั้นจะใช้เวลาประมาณโรงเรียนละ 1 เดือน รวมทั้งสิ้น เป็นเวลา 2 เดือน

1.2) การวิจัยแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้หลักการสัมภาษณ์ คือ

1.2.1) สัมภาษณ์เด็กเป็นรายบุคคลในโรงเรียนเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาเรื่องการอ่านโดยเฉพาะในโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ส่วนโรงเรียนถาวรวิทยานั้น ถ้ามีปัญหอย่างเดียวกันก็จะใช้วิธีสัมภาษณ์เช่นกัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใส่ในแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้ การใช้วิธีนี้ วัตถุประสงค์ของผู้วิจัยก็เพื่อให้เด็กในโรงเรียนได้สนทนากับผู้วิจัยไปในตัว และช่วยให้ได้ ข้อมูลที่ง่ายขึ้นสำหรับเด็กที่เขียนหนังสือไม่ค่อยได้

1.2.2) สัมภาษณ์ครูผู้สอนเด็กประถม 4-6 เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาการศึกษา และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเช่น เป้าหมายการศึกษา, กระบวนการเรียนการสอน, กิจกรรมของเด็ก และการเปิดโอกาสให้กับเด็ก ฯลฯ

1.3) การวิจัยเอกสาร(การสำรวจงานเขียน) เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้จากนักวิจัยหรือผู้ที่เคยค้นคว้าในเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือทั่วไป, วารสาร, หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มาวิเคราะห์กับงานเขียนชิ้นนี้ เพื่อศึกษาว่าตัวปรัชญาการศึกษาและสภาพแวดล้อมนั้นมีผลต่อการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยต่อเด็กหรือไม่

¹สุภางค์ จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 32.

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

ตาราง 4.3 โครงสร้างการวิจัยเชิงปริมาณ

รูปแบบการวิจัย	ตัวแปร	
	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม
1.การวิจัยเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม)	-เพศ -อายุ -ศาสนา -ระดับการศึกษา -พื้นฐานทางครอบครัว	การเรียนรู้ทางการเมือง แบบประชาธิปไตย -ทัศนคติ -ความรู้

เพื่อหาความสัมพันธ์ (association) ระหว่างตัวแปรอิสระ (independent variables) กับตัวแปรตาม (dependent variables) เพราะความสัมพันธ์ของ 2 ตัวแปรนี้จะเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการแสดงการสนับสนุนในการอธิบายว่าสัมพันธ์กันอย่างไร²

-ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ เพศ, อายุ, ศาสนา, ระดับการศึกษา, พื้นฐานทางครอบครัว และสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษา

-ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ การเรียนรู้ทางการเมือง ซึ่งหมายถึง ทัศนคติและความรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

2.1) การวิจัยแบบสอบถาม ขั้นตอนคือ

2.1.1) กำหนดแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งจะใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิด (open-ended question) เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ทราบไปถึงความรู้สึกภายในของบุคคลที่ถูกสัมภาษณ์³ เสร็จแล้วจะนำคำตอบที่ได้มาสร้างเป็นคำถามแบบปลายปิด เพื่อให้ง่ายต่อการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งคำถามจะแบ่งเป็น 3 ส่วน (ดูรายละเอียดได้จากภาคผนวก) คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน เช่น เพศ, อายุ, ศาสนา, ระดับการศึกษา, พื้นฐานทางครอบครัว ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ (independent variables) ของผู้วิจัย เพื่อหาความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (dependent variables) คือพฤติกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

² Robert A. Berstein and James A. Dyer, And Introduction to Political Science Methods (Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1992) Chap. 1, p. 13.

³ Jones, E. Terrence, Conducting Political Research (New York: Harper & Row., 1984) pp. 68.

ส่วนที่2ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับความคิดเห็นหรือทัศนคติของเด็กแบบประชาธิปไตย

ส่วนที่3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

3. ปัจจัยเกี่ยวกับข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้จะใช้ข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านเด็กกับนักเรียนโรงเรียนถาวรวินทยา ดังตาราง 4.4 และตาราง 4.5 คือ

ตาราง 4.4 จำนวนนักเรียนประถมการศึกษาปลายของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก

โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก			
ระดับ ชั้น	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
ป.4	4	5	9
ป.5	4	10	14
ป.6	8	5	13
รวม	16	20	36

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ:-จำนวนนักเรียนทั้งหมด	145 คน
-อนุบาล ชาย 13 คน,หญิง 7 คน รวม	20 คน
-ประถมต้น (ป.1-ป.3)	32 คน
-เรียนศึกษาผู้ใหญ่(วปน.)ในตัวเมืองกาญฯ(วันเสาร์-อาทิตย์)	35 คน
-เด็กฝึกอาชีพ(ไม่มีวุฒิการศึกษา)	12 คน

ตาราง 4.5 จำนวนนักเรียนประถมศึกษาปลายโรงเรียนถาวรวิทยา

โรงเรียนถาวรวิทยา			
ระดับ ชั้น	จำนวนนักเรียน		
	ชาย	หญิง	รวม
4	129	128	257
5	131	109	240
6	112	105	217
รวม	372	342	714

ที่มา : -ครูสุกัญญา คงควร โรงเรียนถาวรวิทยา
-เนื่องจากจำนวนนักเรียนของโรงเรียนถาวรวิทยามีจำนวนที่มากดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้วิธีสุ่มตัวอย่างมาจำนวนหนึ่งเท่านั้นโดยจะเสนอในลำดับต่อไป

4. การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะเลือกจากเด็กนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้น ป.4-ป.6 แต่เนื่องจากว่าเด็กนักเรียนโรงเรียนถาวรวิทยานั้นมีนักเรียนประถมปลายถึง 714 คน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (clustered sampling) หรือเรียกอีกอย่างว่า multistage random area sampling⁴ ซึ่งมีขั้นตอน คือ

4.1) ระบุกลุ่มประชากร (population clusters)

เพื่อที่จะดูว่าประชากรในโรงเรียนแบ่งออกเป็นกี่กลุ่ม กรณีในโรงเรียนถาวรนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม (คือ ประถม 4- ประถม 6)

4.2) ดูจำนวนสมาชิกในกลุ่ม

โดยดูว่าสมาชิกในแต่ละกลุ่มนั้นมีจำนวนนักเรียนเท่าไร

4.3) เลือกสุ่มจากกลุ่มใหญ่

โดยใช้วิธีเลือกมา 10% จากจำนวนนักเรียนชาย-หญิงของแต่ละชั้น คือ ชาย 10% และหญิง 10% ดังนั้นจำนวนที่ได้จะออกมาดังในตาราง 4.6

⁴Marcus E.Ethridge, *The Political Research Experience*, (Armonk : M.E. Sharpe, 1990), p. 96.

ตาราง 4.6 จำนวนนักเรียนที่เลือกมา 10 % ของโรงเรียนถาวรวิทยา

โรงเรียนถาวรวิทยา					
ระดับ ชั้น	จำนวนนักเรียน				
	ชาย10%		หญิง10%		รวม
ป.4	129	13	128	13	26
ป.5	131	13	109	11	24
ป.6	112	11	105	10	21
รวม	372	37	342	34	71

4.4) นำจำนวนที่ได้มาเฉลี่ย

เมื่อได้จำนวน 10 % จากจำนวนทั้งหมดแล้วก็มาเฉลี่ยในแต่ละห้องให้ครบทุกห้อง

ดังนี้

-ป.4 มีทั้งหมด 7 ห้อง(10% =26 คน) = 26/7 ได้เฉลี่ยห้องละ 3-4 คน

-ป.5 มีทั้งหมด 6 ห้อง(10% =24 คน) = 24/6 ได้เฉลี่ยห้องละ 4 คน

-ป.6 มีทั้งหมด 6 ห้อง(10% =21 คน) = 21/6 ได้เฉลี่ยห้องละ 3-4 คน

4.5) นำข้อมูลมาเปรียบเทียบ

ข้อมูลที่ได้จะนำมาเปรียบเทียบทั้งสองโรงเรียนดังในตาราง 4.7 เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรสองโรงเรียนต่อไป

ตาราง 4.7 จำนวนเปรียบเทียบนักเรียนทั้งสองโรงเรียน

ระดับ ชั้น	โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก			โรงเรียนถาวรวิทยา		
	จำนวน			จำนวน		
ประถม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
ป.4	4	5	9	13	13	26
ป.5	4	10	14	13	11	24
ป.6	8	5	13	11	10	21
รวม	16	20	36	37	34	71

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 แบบ คือ

5.1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต, การสัมภาษณ์ และจากรายงานเอกสารต่างๆ

5.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ วิธีการคือเมื่อได้แบบสอบถามคืนมาแล้ว จะนำมาแปลงเป็นร้อยละเพื่อดูทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรเสร็จแล้วก็จะเสนอรายการข้อมูลเป็นตารางต่าง ๆ

5.2.1), ประเภทของข้อมูล ในงานวิจัยนี้ข้อมูลของตัวแปรจะเป็นแบบ nominal scale คือมีตัวเลขมากำหนดตัวแปรอิสระ โดยค่าของข้อมูลมีค่าเท่ากับ 0-1(เป็นการบอกทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปร)⁵ ดังนี้

ตาราง 4.8 ตารางบอกทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปร

ตัวแปร	รหัส
เพศ	1=เพศชาย 2=เพศหญิง
อายุ	1=9-10 2=11-12 3=13-14 4=15-16
ศาสนา	1=พุทธ 2=คริสต์ 3=อิสลาม 4=อื่นๆ.....
ระดับการศึกษา	1=ประถมศึกษาปีที่ 4 2=ประถมศึกษาปีที่ 5 3=ประถมศึกษาปีที่ 6
พื้นฐานทางครอบครัว	1=อยู่กับบิดามารดา 2=อยู่กับบิดา 3=อยู่กับมารดา 4=อยู่กับญาติ 5=อยู่กับโรงเรียน

หมายเหตุ : ส่วนสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษานั้นจะใช้วิธีสำรวจและสัมภาษณ์

⁵Richard Cole, Introduction to Political Inquiry, (New York: Macmillan, 1980), Chap.6.

5.2.2)รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยเรื่องนี้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์ทางสถิติ 2 รูปแบบ คือ

1.การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปร เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของทั้ง 2 โรงเรียน ดังในตาราง 4.9 และ ตาราง 4.10

ตาราง 4.9 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม

โรงเรียน	ตัวแปรอิสระ(X)	ตัวแปรตาม(Y)
1.หมู่บ้านเด็ก 2.ถาวรวิทยา	-เพศ -อายุ -ศาสนา -ระดับการศึกษา -พื้นฐานทางครอบครัว	1.การเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ตาราง 4.10 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร Y กับตัวแปร X⁶

ตัวแปรอิสระ (X)			
ตัวแปรตาม(Y)	ค่าต่ำ(X)	ค่าสูง(Y)	Row Marginals
	ช่อง 1 ค่าต่ำทั้งตัวแปร X และ Y	ช่อง 2 ค่าสูงบนตัวแปร X ค่าต่ำบนตัวแปร Y	ผลรวมตัวแปร Y ต่ำ (ช่อง 1 + ช่อง 2)
	ช่อง 3 ค่าต่ำบนตัวแปร X ค่าต่ำบนตัวแปร Y	ช่อง 4 ค่าสูงทั้งตัวแปร X และ Y	ผลรวมตัวแปร Y สูง (ช่อง 3 + ช่อง 4)
Column Marginals	ผลรวม (ช่อง 1 + ช่อง 3)	ผลรวม (ช่อง 2 + ช่อง 4)	ผลรวมทั้งหมด (ช่อง 1+2+3+4)

ตารางนี้เป็นตารางแสดงความสัมพันธ์ Crosstabulation เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามโดยจะใช้เกณฑ์ตามค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการพิสูจน์ ดังนั้นถ้าตัวแปรต้น(เพศ, อายุ, ศาสนา, ระดับการศึกษา และพื้นฐานทางครอบครัว) ตัวใดที่มีค่านัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่าค่า 0.05 ก็ถือว่าตัวแปรตัวนั้นมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม(การเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย) เช่น การศึกษาเรื่อง“เพศ”พบว่ามีค่านัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 ก็หมายความว่า เพศหญิงและเพศชายมีความสัมพันธ์ทางสถิติที่ต่างกันกับการเรียนรู้ทางการเมือง เป็นต้น

⁶Richard Cole, Introduction to Political Inquiry, Chap.6,p.112.

2. การวิเคราะห์ความแตกต่างของความเป็นประชาธิปไตย

การวัดเกณฑ์ในส่วนนี้เพื่อที่จะสรุปว่าโรงเรียนใดมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงกว่ากัน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนโดยใช้ค่าสถิติ T-test (pooled and separate variance estimates) สำหรับทดสอบที่ระดับความเชื่อมั่น (Prob.) 0.05 คือถ้าค่าของตัวแปรที่ได้ต่ำกว่าระดับนี้ถือว่าทั้งสองโรงเรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย

สรุป

ระเบียบวิธีวิจัยในส่วนที่ผ่านมานี้จึงเป็นลักษณะของการผสมผสานที่ผู้วิจัยได้พยายามใช้หลักการต่างๆ เพื่อมาประยุกต์ต่อการสร้างงานวิจัยนี้เพื่อให้เป็นงานที่มีคุณภาพและตรงกับสภาพการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด ดังนั้นงานชิ้นนี้จึงเป็นการสร้างความต่อเนื่องอย่างกลมกลืนตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ คือ

ภาพ 4.1 แสดงโครงสร้างทั้งหมดของงานวิจัย

